

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเรื่องกรรม นับว่ามีความสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งของพระพุทธศาสนา เพราะวิถีชีวิตของคนทุกคนนับตั้งแต่เกิดจนตาย ย่อมเกี่ยวข้องกับกรรมหรือการกระทำที่ตนทำไว้ทั้งสิ้น โดยส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากกรรมเก่าที่ได้เคยกระทำไว้ในอดีตชาติทั้งในชาติเดียวกันและชาติอื่น อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นผลมาจากกรรมใหม่ที่สร้างขึ้นเองไม่ว่าจะเป็นทางกายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ซึ่งทำให้ชีวิตของทุกคนแตกต่างกันไป โดยบุคคลจะมีชีวิตที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์หรือสุขนั้น ย่อมมีผลมาจากกรรมของตนเองทั้งสิ้น และกรรมยังหมายถึงคำพูดหรือวจีกรรม และใจหรือมโนกรรมด้วย ดังที่พระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของกรรมไว้ในพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำการ ด้วยกาย วาจา ใจ”^๑

จากพุทธพจน์นี้เห็นได้ว่ากรรมในพระพุทธศาสนา เน้นที่เจตนาหรือมโนกรรม ซึ่งพระพุทธศาสนากล่าวว่าในบรรดากรรม ๓ อย่าง คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรมนั้น มโนกรรมสำคัญที่สุดและมีผลกว้างขวางรุนแรงที่สุด ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตปัสสี บรรดากรรมทั้ง ๓ ประการที่จำแนกแยกเป็นอย่างนี้ เราบัญญัติมโนกรรมว่ามีโทษมากกว่า ในการทำกรรมชั่ว ในการประพฤติกกรรมชั่ว มิใช่กายกรรมหรือวจีกรรม”^๒ เหตุที่มโนกรรมสำคัญที่สุดก็เพราะมโนกรรมเป็นเหตุของกรรมวจีกรรมและกายกรรมตามมา กรรมทุกอย่างล้วนเกิดขึ้นที่ใจก่อน ดังนั้นมโนกรรมจึงเป็นตัวกำหนดชีวิตของคนๆ หนึ่งว่าจะมีชะตาอย่างไร มีแนวคิดแบบไหน และจะดำเนินไปอย่างไร

การที่มโนกรรมหรือเจตนามีความสำคัญเช่นนี้สะท้อนว่ากรรมเกิดจากการกระทำของตัวเราเอง มิใช่มีใครมากำหนด การทำดี เรียกว่ากรรมดี การทำชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว กรรมจะ

^๑ อญ.ฉก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๗/๕๕.

เป็นไปในลักษณะอย่างใด ก็เป็นเรื่องของเจตนาที่ประกอบอยู่ในจิต เมื่อมีเจตนาหรือความจงใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว กุศลหรืออกุศลก็ย่อมประกอบเข้าด้วยกับเจตนา นั้นเสมอ และย่อมทำให้เกิดผลที่เรียกว่า วิบาก ที่บุคคลผู้กระทำจะต้องเป็นผู้รับ กรรมจึงเป็นส่วนสำคัญของชีวิตคนเรา ทั้งนี้เพราะตราบาไต่ที่คนเรายังมีชีวิต มีความเป็นปกติ ย่อมมีความตั้งใจ จงใจ หรือเจตนาที่จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ กรรมและผลของกรรมจึงเป็นตัวผลักดันชีวิตให้เป็นไปในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการรับผลของกรรมนั้นมีความซับซ้อนและบางครั้งก็ดูเหมือนยากที่จะเข้าใจ แม้คำสอนของพระพุทธศาสนาจะกล่าวไว้ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”^๓ แต่การให้ผลของกรรมก็มีความแตกต่างกัน บางอย่างให้ผลเร็วทันตาเห็น บางอย่างก็ให้ผลช้า จนทำให้บางคนจึงเข้าใจผิดว่า ทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว จนนำมาซึ่งการปฏิเสธเรื่องกฎแห่งกรรมว่าไม่มีจริงเพราะไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดบางคนที่ดีเหมือนจะประพติแต่ความชั่วจึงยังมีอำนาจ ร่ำรวยและประสบความสำเร็จในชีวิต

นอกจากนั้น การเข้าใจความหมายของกฎแห่งกรรม ก็ยังมีในแง่มุมมองที่ต่างกัน เช่น บางพวกมองกรรมว่าเป็นผลของการกระทำ ไม่ได้มองว่าการกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวันของเรา ก็เป็นกรรมด้วย บางพวกก็มองเป็นเรื่องของความชั่วร้าย ความทุกข์โศก หรือภัยพิบัติต่างๆ อันเป็นเรื่องในทางลบ ซึ่งสังเกตได้จากสำนวนภาษาไทยหลายสำนวน เป็นต้นว่า “เป็นกรรมของสัตว์” “สุดแต่บุญกรรม” หรือ “จงก้มหน้ารับกรรมไปเถิด” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีความรู้สึกคุ้นเคยกับเรื่องกรรมมาแต่โบราณ แต่ขณะเดียวกันก็มีความข้องใจ สงสัย รวมไปถึงความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่า ชีวิตของตนถูกกรรมเก่ากำหนดมา และไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งเป็นแนวคิดของลัทธิปุพเพกตวาท เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นก็ได้แต่ยอมรับและไม่ยอมปรับปรุงแก้ไข เพราะคิดว่าเกินอำนาจของตน จนทำให้เกิดปัญหา และมีการนำเอาหลักคำสอนเรื่องกรรมมาเป็นช่องทางในการแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง ชื่อเสียง รวมไปถึงบิوارและโลกียทรัพย์ต่างๆ มากมายในปัจจุบัน เช่น การเปิดกรรม การตัดกรรม ฯลฯ ดังนั้น ในการทำความเข้าใจหลักกรรม นอกจากจะทำความเข้าใจตัวหลักกรรมแล้ว ยังมีปัญหาเพิ่มขึ้น คือ ต้องแก้ความเข้าใจคลาดเคลื่อนสับสนในเรื่องกรรมนั้นด้วย^๔ ในเรื่องความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องกรรมนั้น เสฐียรพงษ์ วรรณปก ราชบัณฑิต กล่าวว่า

^๓ ส.ส. (ไทย) ๕/๕๕๖/๗ .

^๔ดูรายละเอียดใน พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต), กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ปริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๑), หน้า ๒.

หลักกรรมเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา แต่น่าประหลาด ชาวพุทธไทยเข้าใจไม่ตรงกับที่ทรงสั่งสอน จะว่าผิดโดยสิ้นเชิงก็ไม่ใช่ แต่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ ความเข้าใจไม่ค่อยถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผมว่ามีอิทธิพลมาจากวรรณคดีไทยส่วนหนึ่ง มาจากการสอนของผู้รู้ (ที่ไม่รู้จริง) อีกส่วนหนึ่ง เข้าใจผิดกันอย่างไรหรือครับ ผมขอว่าเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. คนไทยส่วนมากเข้าใจว่า **กรรม** คือผลของความชั่วร้ายที่เราได้กระทำไว้แต่ชาติปางก่อน
๒. เชื่อกันว่า กรรมเป็นกฎสำเร็จรูป ตายตัว ที่เราไม่มีโอกาสแก้ไข หรือทำอะไรไม่ได้ มีทางเดียวคือจำต้องยอมรับ
๓. เชื่อว่าทำอย่างไรดี ต้องได้อย่างนั้น ร้อยเปอร์เซ็นต์ ไม่มีเปลี่ยนแปลง^๕

สำหรับความเข้าใจผิดในข้อที่ ๑. และข้อที่ ๒. นั้นผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วอาจนำไปสู่ความเข้าใจสับสนกับลัทธิปุพเพกตวาทซึ่งถือว่า สุขทุกข์ทั้งปวงเป็นเพราะกรรมเก่า ซึ่งทางพุทธศาสนาถือเป็นมิจฉาทิฐิ ส่วนความเข้าใจผิดในข้อที่ ๓. คือเชื่อว่าทำอย่างไรดี ต้องได้อย่างนั้น ไม่มีเปลี่ยนแปลง เสฐียรพงษ์ วรรณปก กล่าวว่าการพูดเช่นนี้ผิดแนวทางของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ หากนาย ก. ไปยิงคนตาย ตายไปเกิดชาติหน้านาย ก. ไม่จำเป็นจะต้องถูกเขายิงตาย และเนื่องจากกฎแห่งกรรมเป็นหนึ่งในนิยาม^๖

นอกจากนี้วัชร งามจิตรเจริญ เองก็ได้กล่าวถึงความเข้าใจผิดในเรื่องของกฎแห่งกรรมไว้เช่นเดียวกัน โดยความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นมีดังนี้

๑. ความเข้าใจผิดว่าสัตว์ทั้งปวงเป็นไปตามกฎแห่งกรรมเพียงอย่างเดียว ซึ่งตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสัตว์โลกยังต้องอยู่ภายใต้านิยาม๕ ดังนั้นสัตว์โลกก็ยังคงเกี่ยวข้องกับกฎอื่นๆ ดังนั้นชีวิตของสัตว์โลกจึงไม่ได้เป็นไปตามกฎแห่งกรรมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

๒. ความเข้าใจผิดว่าชีวิตเป็นไปตามกรรมที่ทำได้ในอดีตเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะทำให้กลายเป็นลัทธิปุพเพกตวาทไป

๓. ความเข้าใจผิดว่ากรรมทุกอย่างต้องให้ผล แต่ตามหลักปฏิจจสมุปบาท เหตุไม่สามารถบังคับผลให้เกิดได้ทุกครั้ง กรรมบางอย่างจึงไม่มีโอกาสให้ผล กลายเป็นอโหสิกรรมได้

๔. ความเข้าใจผิดว่าสิ่งที่เกิดแก่บุคคลอื่นเป็นผลกรรมของเขาเราไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว

^๕ เสฐียรพงษ์ วรรณปก, "เพื่อความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับหลักกรรม (๑) ความเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับหลักกรรม", **มติชนรายวัน**, (๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๑) : ๖

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๖.

๕. ความเข้าใจผิดว่าเราควรปล่อยให้กรรมให้ผลแก่ผู้กระทำเอง^๓

สำหรับเรื่องความเข้าใจคลาดเคลื่อนในเรื่องหลักกรรมนั้น มีการทำวิจัยมาเป็นระยะ โดย ในส่วนของความเข้าใจเรื่องกรรมที่คลาดเคลื่อนนั้น ต้องยอมรับว่าส่วนหนึ่งเกิดจากการนำหลักคำสอนมาเผยแพร่ด้วยความไม่เข้าใจ ขาดความรู้ที่แท้จริง การตีความที่ผิดพลาด หรือการอธิบายที่ไม่ชัดเจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมมากมาย หากบุคคลนั้นคือผู้ที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของคนในสังคม และความเข้าใจที่ไม่สมบูรณ์นี้ยังอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์และแปรเปลี่ยน เป็นความขัดแย้งได้ โดยเฉพาะในสังคมยุคปัจจุบันที่มีการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเผยแพร่แนวคิดทางพระพุทธศาสนา หากคำสอนที่นำมาแสดงมีความคลุมเครือ หรือการใช้ภาษาที่ไม่ชัดเจนย่อมส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้

การที่ชาวพุทธไม่เข้าใจเรื่องกรรมและการให้ผลอย่างถูกต้อง ย่อมทำให้เกิดความสับสน และความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นยังทำให้พุทธศาสนิกชนขาดความมั่นคงในหลักธรรมอันจะนำมาซึ่งการไม่เข้าใจชีวิต ทำให้ตกเป็นเหยื่อของผู้แสวงหาผลประโยชน์หรือไม่ก็เกิดความทุกข์ โดยไม่สามารถบรรเทาได้ และยังทำให้ศรัทธาต่อหลักคำสอนทางศาสนาคลอนแคลน เพราะไม่รู้ดีกว่าทำดีได้ดี หรือทำชั่วได้ชั่วดังคำสอน หรือบางคนที่ทำดีมาทั้งชีวิตก็ประสบพบเจอแต่เรื่องเลวร้าย ขณะที่คนไม่ดีกลับมีอำนาจและมีแต่ความร่ำรวย เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดคำถามและความไม่เข้าใจ แต่อย่างไรก็ดีการที่คนทั่วไปมีความเข้าใจเรื่องกรรมคลาดเคลื่อนและไม่สมบูรณ์นี้ ส่วนหนึ่งก็อาจเป็นเพราะการให้ผลของกรรมมีความซับซ้อนมาก ทำให้ปุถุชนหรือคนธรรมดาไม่อาจที่จะเห็นหรือเข้าใจได้ตลอดสาย เนื่องจากบางช่วงของการให้ผลของกรรม อาจข้ามภพข้ามชาติ หลายๆ ชาติ ขณะที่กรรมบางอย่างก็ให้ผลรวดเร็วและตัดรอนกรรมอื่นๆ ดังนั้นเรื่องของกรรมวิบากหรือกฎแห่งกรรม จึงเป็นพุทธวิสัย และเป็นเรื่องที่บุคคลไม่ควรคิด ดังปรากฏในอจินไตยสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย อจินไตย (เรื่องไม่ควรคิด) ๔ ประการนี้บุคคลไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ความเดือดร้อน อจินไตย ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑. พุทธวิสัยของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ๒. ฌานวิสัยของผู้ได้ฌาน ๓. วิบากแห่งกรรม ๔. ความคิดเรื่องโลก ภิกษุทั้งหลาย อจินไตย ๔ ประการนี้บุคคลไม่ควรคิด ใครคิดพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ความเดือดร้อน^๔

^๓ วัชร งามจิตรเจริญ, **พุทธศาสนาเถรวาท**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๓๒๔-๓๒๖.

^๔ อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๗๗/๑๒๒.

อย่างไรก็ตาม แม้กรรมจะเป็นเรื่องซับซ้อน แต่มนุษย์เราก็สามารถรู้และเข้าใจเรื่องกรรมและการให้ผลในระดับหนึ่งโดยการศึกษาธรรมะในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่ผู้คนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้เท่าที่ควร ทั้งๆ ที่หากคนทั่วไปมีความเชื่อเรื่องกรรม การให้ผลของกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด ปัญหาการละเมิดศีลธรรมหรือปัญหาจริยธรรมย่อมจะลดน้อยลงไป เพราะคนจะมีความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป แต่หากคนเรายังไม่มีความเชื่อในเรื่องนี้หรือยังมีความสงสัย มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน คนก็อาจจะไม่อยู่ในกรอบแห่งจริยธรรมหรือศีลธรรม

จากปัญหาที่กล่าวมาเกี่ยวกับความเข้าใจผิดหรือคลาดเคลื่อนในเรื่องกรรมนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าอาจได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นได้หากมีรูปแบบการอธิบายเรื่องกรรมที่เหมาะสมที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องกรรมได้ถูกต้องและง่ายกว่ารูปแบบที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป เช่น การอธิบายเรื่องกรรมในรูปแบบกระบวนการที่แสดงให้เห็นระบบของกรรมหรือกฎแห่งกรรมได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมมากขึ้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษารูปแบบการอธิบายเรื่องกรรมที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อหาจุดเด่นจุดด้อยและสร้างรูปแบบการอธิบายเรื่องกรรม ให้มีความถูกต้องชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนในยุคปัจจุบันที่ค่อนข้างห่างวัดและมีความรู้ความเข้าใจในพุทธศาสนาค่อนข้างน้อย อันจะเป็นพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจหลักธรรมอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการสร้างความหนักแน่นมั่นคงและศรัทธาในการกระทำดีของประชาชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวอธิบายคำอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาของการสอนเรื่องกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวอธิบายเรื่องกรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทยปัจจุบัน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา

- ๑.๓.๑ แนวการอธิบายหลักคำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ปัญหาเกี่ยวกับการอธิบายเรื่องกรรมในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาคืออะไร
- ๑.๓.๓ แนวอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่เหมาะสมสำหรับชาวพุทธไทยในปัจจุบันควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาแนวการอธิบายเรื่องกรรมในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาหาจุดเด่น จุดด้อย รวมไปถึงปัญหาที่เกิดขึ้นที่อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องกรรมกับประชาชนในยุคปัจจุบัน และนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างเป็นแนวทางอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะมีการศึกษาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หนังสือ เอกสารงานวิจัย เอกสารเผยแพร่ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กรรม หมายถึง เจตนา แต่นิยมกล่าวให้เข้าใจง่ายๆ ว่าการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจหรือจงใจทำ เป็นการกระทำทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นคำกลางๆ ถ้าเป็นการกระทำดี เรียกว่ากรรมดี การกระทำที่ชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว

กฎแห่งกรรม หมายถึง กฎแห่งเหตุและผลของการกระทำที่จะก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำ

การอธิบาย หมายถึง การขยายความรายละเอียดหรือชี้แจงสิ่งต่างๆ ให้แจ่มแจ้งขึ้น

แนวอธิบาย หมายถึง โครงสร้างในการขยายความหรือชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการอธิบาย

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หมายถึง พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้รายละเอียดไว้ในหนังสือ เรื่อง “วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า”^๙ สรุปได้ว่า พระสงฆ์นักเผยแผ่ต้องมีองค์ประกอบส่วนตัว ดังนี้

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธวิธีการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๗๕.

(๑) คุณสมบัติของผู้สอน พระพุทธเจ้าประกอบด้วยคุณสมบัติของผู้สอนทั้งบุคลิกภายนอก และบุคลิกภายใน ดังนี้

ก. บุคลิกภาพภายนอก

ข. คุณธรรม (บุคลิกภายใน)

(๒) หลักทั่วไปในการสอน

(๓) ลีลาการสอน พระพุทธเจ้าทรงมีลีลาในการสอน สรุปได้ดังนี้

ก. สันทัดสนา ได้แก่ อธิบายให้แจ่มแจ้ง

ข. สมาทปนา ได้แก่ จูงใจให้เห็นจริง

ค. สมุตเตชนา ได้แก่ ใ้เข้าใจให้แกลั้วกล้ำ

ง. สัมปหังสนา ได้แก่ ชโลมใจให้ชุ่มชื่น

(๔) วิธีสอนแบบต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงมีเทคนิควิธีการสอนสรุปได้ดังนี้

ก. แบบสากัจฉา หรือสนทนา

ข. แบบบรรยาย

ค. แบบตอบปัญหา

ง. แบบวางกฎข้อบังคับ

(๕) กลวิธีและอุปมาประกอบการสอน

๒) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเรื่อง ทำอย่างไรจะสอนหลักกรรมให้ได้ผล ในหนังสือ นรก สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่ สรุปความได้ว่า เรื่องกรรมเป็นเรื่องของความจริงที่คนส่วนใหญ่มองว่า ไม่สนุกสนาน ไม่น่ารื่นรมย์ เพราะเหตุที่คนส่วนใหญ่ มักไม่ค่อยพอใจอยู่กับความเป็นจริง และให้ความสำคัญกับคุณค่าของ ที่มีความสนุกเพลิดเพลินมากกว่าคุณค่าแท้ ให้ความสำคัญกับวัตถุ มากกว่า จิตใจ การที่มนุษย์ไม่ชอบเผชิญความจริง ทำให้มนุษย์เกิดปัญหา มาก เมื่อความจริงเกิดขึ้นกับชีวิตตนเอง เรื่องกรรมเป็นเรื่องความจริง ที่ปฏิเสธไม่ได้ และเกี่ยวกับชีวิตที่ทุกคนต้องยอมรับ ดังนั้นการที่จะสอนเรื่องกรรมให้ได้ผล จะต้องใช้การปลูกฝังในเรื่องค่านิยม ไม่ให้ความสำคัญกับวัตถุ มากกว่าทางด้านจิตใจ ซึ่งหากจะให้ได้ผล ต้องเริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่เด็ก^{๑๐}

๓) พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร) ได้กล่าวถึงเรื่อง ผลของกรรมเป็นเรื่องซับซ้อนไว้ในหนังสือ กรรมที่ปณี สรุปความได้ว่า การศึกษาเรื่องกรรมวิบากหรือผลแห่งกรรม ถือเป็นเรื่องใหญ่ มิใช่เป็นเรื่องที่จะกล่าวกันให้เข้าใจได้ง่ายๆ การที่จะพิจารณาว่า กรรมวิบากหรือผลแห่งกรรม

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), นรก-สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙ – ๔๒.

เป็นเช่นไร ผลแห่งกรรมดีกรรมชั่วมีจริงหรือไม่ และ กรรมให้ผลแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมได้อย่างไร เป็นเรื่องซับซ้อน ดังนั้นการจะเรียนรู้เรื่องกรรมวิบาก ต้องใช้ความพากเพียรในการศึกษา จึงจะเกิดความเข้าใจได้เป็นอย่างดี^{๑๑}

๔) พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวถึง กรรมและการเวียนว่ายตายเกิดมีความเกี่ยวข้องกัน ไว้ในหนังสือ กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด สรุปความได้ว่า ในทางพุทธศาสนา ความไม่เชื่อเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด จัดเป็นมิจฉาทิฏฐิ ประเภทหนึ่ง มิจฉาทิฏฐิ คือ ความเห็นผิด มี ๑๐ ประการ เป็นระบบความเชื่อซึ่งชาวพุทธจะต้องไม่รับเข้ามาในความคิด โดยเฉพาะข้อสำคัญคือ ข้อ ๔ ที่ว่าไม่มีผลแห่งกรรมดีกรรมชั่ว ข้อนี้สำคัญมาก เพราะถ้าคนเราเชื่อว่าไม่มีผลกรรมดีกรรมชั่วแล้วในการดำเนินชีวิต คนเราอาจไม่ต้องเกรงกลัวบาปกรรมอะไรทั้งสิ้น ซึ่งจะมีผลทำให้สังคมไม่อาจจะอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังนั้นถ้ามองในแง่ของนักปฏิบัติ นิยม ก็ต้องยอมรับว่า ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมช่วยให้สังคมดีขึ้น ปัญหาของการละเมิดศีลธรรม หรือปัญหาจริยธรรมคงจะลดน้อยลงไป^{๑๒}

๕) พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม) ได้กล่าวถึง ผลกรรมของคนแตกต่างกัน เพราะสร้างเหตุไว้ต่างกัน ในหนังสือ กรรมฐานแก้กรรม สำหรับ ผู้นำ นักธุรกิจ และนักบริหาร สรุปความได้ว่า ศีล ๕ เป็นคุณสมบัติสำคัญที่ทำให้ เกิดเป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ได้หากต้องการให้ผลดี ต้องสร้างเหตุให้ดี เช่น ต้องการมีอายุยืน ต้องสร้างเหตุคือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียนสัตว์ หากไปสร้างเหตุที่ทำให้อายุสั้น ด้วยการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จะส่งผลให้อายุสั้นเสียชีวิตตั้งแต่อายุยังน้อย^{๑๓}

๖) พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) ได้กล่าวถึงเรื่อง การให้ผลของกรรมมีเรื่องของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ในหนังสือ เรื่อง กฎแห่งกรรม สรุปความได้ว่า กรรม หมายถึงการกระทำ ถ้าทำดีจัดเป็นกรรมดี เรียกว่า กุศลกรรม หรือบุญกรรม ถ้าทำชั่วจัดเป็นกรรมชั่ว เรียกว่าอกุศลกรรม หรือ บาปกรรม ผลของกรรมดีและกรรมชั่วมีจริง คือ ใครทำดีก็ย่อมได้ดี ใครทำชั่วก็ย่อมได้ชั่ว เห็น

^{๑๑} พระพรหมโมลี (วิลาส ญาณวโร), **กรรมทิปปี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔๒.

^{๑๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **กรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมังทอง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔.

^{๑๓} พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม), **กรรมฐานแก้กรรม สำหรับผู้นำ นักธุรกิจ และนักบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กัณฺฐมอร์นิ่ง, ๒๕๔๘), หน้า ๙๗.

กันอยู่เป็นจำนวนมากแม้ในปัจจุบัน เป็นเพียงแต่ว่ากรรมนั้นจะให้ผลเร็วหรือช้าเท่านั้น การให้ผลของกรรมมีเรื่องของเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะกรรมบางอย่างให้ผลเร็ว ส่วนกรรมบางอย่างให้ผลช้า กรรมบางอย่างให้ผลในชาตินี้ กรรมบางอย่างให้ผลในชาติต่อไป ดังนั้น จึงกล่าวกันว่า กาลเวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ผลของกรรม^{๙๔}

๗) วศิน อินทสระ ผู้เขียนหนังสือ หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ได้กล่าวถึงเรื่องหลักกรรมเกี่ยวข้องกับการเวียนว่ายตายเกิด สรุปความได้ว่า การลงโทษ และรางวัลแห่งชีวิต เป็นกระบวนการธรรมชาติของหลักกรรมและการเกิดใหม่ มนุษย์จะเข้าใจชีวิตให้แจ่มแจ้งมิได้เลยถ้าขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องหลักกรรมและการเกิดใหม่ การศึกษาเรียนรู้ การสังเกต ทดสอบ เรื่องกรรมและสังสารวัฏ จึงเป็นกุญแจดอกสำคัญไขไปสู่ความสว่างไสวในปัญหาชีวิต ยิ่งผู้ที่ฝึกจิตให้สะอาด สงบ และสว่างได้มากเพียงใด ก็จะสามารถเข้าใจชีวิตทั้งในอดีตอนาคต และปัจจุบันได้มากขึ้นเพียงนั้น ความเข้าใจเรื่องชีวิตมีคุณค่าสูงกว่าความเข้าใจเรื่องอื่นๆ เพราะเป็นปัจจัยให้ชีวิตได้พบกับความสงบร่มเย็น ชนิดที่ผู้ไม่เข้าใจไม่อาจพบได้เลย^{๙๕}

๘) เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้ให้รายละเอียดถึงเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ดังนี้

(๑) ทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

- ก. ใช้อุปมาอุปไมย
- ข. ยกนิทานประกอบ
- ค. ใช้อุปกรรมหรือสื่อการสอน

(๒) ทำตนให้เป็นตัวอย่าง

(๓) ใช้ถ้อยคำเหมาะสม

(๔) เลือกสอนเป็นรายบุคคล

(๕) รู้จักจังหวะและโอกาส

(๖) ยืดหยุ่นในการใช้เทคนิควิธี

(๗) การเสริมแรง^{๙๖}

^{๙๔}พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **กฎแห่งกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒๗.

^{๙๕}วศิน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เรือนธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๖.

^{๙๖}เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๕.

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พระมหาพิเชษฐ์ ธีรวโส (ดอกรัก) ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” ให้ความรู้ว่า พุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบันมีความเชื่อเรื่องกรรมและสังสารวัฏ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพระไตรปิฎกและจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ได้แก่ ไตรภูมิพระร่วง และภูมิวิลาสินี วรรณกรรมเหล่านี้ได้กล่าวถึงเรื่องนรกและสวรรค์อันเป็นสถานที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลายหลังจากที่ตายไปแล้ว โดยแสดงให้เห็นว่านรกเป็นสถานที่ทรมานสัตว์ที่ทำความชั่ว สวรรค์เป็นสถานที่สุขสบายของสัตว์ที่ทำความดีและผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยอิทธิพลของแนวคิดเรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบัน ผลการศึกษาสรุปได้ว่า แนวความคิดเรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาท มีอิทธิพลในเชิงบวกแก่ผู้ที่เชื่อถือ กล่าวคือ ทำให้ผู้ที่เชื่อถือประพฤติสุจริตด้วยกาย วาจา และใจ^{๑๗}

๒) พระมหานงค์ อับไพ ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของคุณแม่สิริ กรินชัย” ให้ความรู้ว่า หลักกรรมมีความเกี่ยวข้องกับการเวียนว่ายตายเกิดหรือที่เรียกว่า “สังสารวัฏ” ไม่มีใครรู้ว่าเราเกิดและตายมาแล้วกี่ภพกี่ชาติ เราไม่อาจรู้ได้ด้วยการคิดเอาเอง เมื่อเกิดมาจึงต้องประสบกับความทุกข์ยากลำบากในการดำเนินชีวิต อันเป็นการเพิ่มความทุกข์ในสังสารวัฏอีก ผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร จึงได้พยายามเพื่อพ้นจากความทุกข์คือการไม่เกิดอีก พ้นจากกฎแห่งกรรมไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก มนุษย์จึงควรศึกษาเรื่องกรรมและดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จึงจะสามารถนำตนให้พ้นจากวัฏสงสารได้^{๑๘}

๓) อูรา ชื่นภักดี ได้เปรียบเทียบเรื่องมนุษย์และกฎแห่งกรรมไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์และกฎแห่งกรรมในพระคัมภีร์พุทธศาสนานิกายเถรวาทและมหายาน : ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธศาสนิกชนในชุมชนกรุงเทพมหานคร” โดยเนื้อหาสรุปได้ว่า มนุษย์เป็นไปตามกฎแห่งกรรม และกฎแห่งกรรมนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างกัน การจะออกจากวงจรแห่งกรรมนั้นจะต้องมีความเข้าใจในระบบของกรรม และพยายามตัดวงจรของกรรมโดยพยายามเดินตามทาง

^{๑๗} พระมหาพิเชษฐ์ ธีรวโส (ดอกรัก), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

^{๑๘} พระมหานงค์ อับไพ, “คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของคุณแม่สิริ กรินชัย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖).

สายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เพื่อถึงการสิ้นกรรมโดยสิ้นเชิง แต่มีข้อเปรียบเทียบการตีความในเรื่องของกรรม ระหว่างคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายานที่แตกต่างกัน คือ กรรมฝ่ายเถรวาทจะเน้นคำสอนครอบคลุมกรรมที่มีอิทธิพลให้ทั้ง ๓ กาล โดยเฉพาะกรรมในปัจจุบันเป็นพิเศษ ส่วนมหายานจะให้คุณค่าต่ออดีตกรรมว่าเป็นเหตุของความเป็นอยู่ในปัจจุบันด้วย^{๑๙}

๔) พระมหาประคัตติ อคฺคปญฺโญ (ซ่งแสง) ได้กล่าวถึง กรรมตามความหมายที่แท้จริง ประเภทของกรรม และกรรมจากวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน” ว่าเป็นกฎธรรมชาติ ซึ่งมีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยของกันและกัน สภาวะของกฎแห่งกรรมนั้นหมุนไปอย่างเป็นระบบ^{๒๐}

๕) พระอุทัย จิรธมฺโม (เอกสะพัง) ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธานุศาสนเถรวาท และปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบัน” สรุป ผลของการวิจัย กรรมในทัศนะของชาวพุทธไทยปัจจุบัน จากข้อมูลที่เป็นเอกสารทำการออกแบบสอบถามปรากฏผลดังนี้

ก. ปัญหาความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องกรรม

๑. มีความเข้าใจเรื่องกรรมเฉลี่ยได้ ๖๖.๖๑%

๒. มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องกรรมเฉลี่ยได้ ๓๓.๓๙%

ข. เหตุผลที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวพุทธไทย

๑. มีความเชื่อตามคนส่วนมากเฉลี่ยได้ ๘.๔๙ %

๒. มีความเชื่อตามพระสงฆ์สอนเฉลี่ยได้ ๒๑.๖๗%

๓. มีความเชื่อตามคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และอื่นๆ เฉลี่ยได้ ๓๒.๔๖%

๔. มีความเชื่อตามพระพุทธรูปเจ้าที่ร่ำสอน เฉลี่ยได้ ๓๗.๓๕ %

ค. ข้อที่ควรแก้ไขความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องกรรม

๑. ในแง่ความหมาย

๒. ในแง่ทัศนคติ

^{๑๙} อูรา ชื่นภักดี, การศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์และกฎแห่งกรรมในพระคัมภีร์พุทธศาสนิกายเถรวาทและมหายาน”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๙).

^{๒๐} พระมหาประคัตติ อคฺคธมฺโม (ซ่งแสง), “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑).

๓. ในแง่เป้าหมายที่พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกรรมเพื่ออะไร

๔. ในแง่การศึกษาพระคัมภีร์

๕. ในแง่การปฏิบัติธรรม^{๒๑}

๖) **นางนัฏกร อาชะวะบูล** ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ : เฉพาะกรณีเรื่องเจ้ากรรมนายเวร” โดยงานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ เฉพาะกรณีเรื่องเจ้ากรรมนายเวร ที่ออกอากาศระหว่างวันที่ พฤศจิกายน ๕ ถึง มกราคม ๕ เพื่อวิเคราะห์ว่าการนำเสนอเรื่องกรรมและกฎแห่งกรรม ถูกต้องตรงตามหลักพระพุทธศาสนาหรือไม่ ละครช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักกรรม และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตหรือไม่ เพียงใดพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้พื้นฐานทั่วไปในหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา และในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับดี ยืนยันในหลักคำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” โดยละครช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรม ตามหลักพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้แนวความคิดและวิถีชีวิตหลังจากชมละคร มีเปลี่ยนแปลงไปในทางดีคือ คิดดี พูดดี และทำความดียิ่งขึ้น ด้วยเกรงกลัวบาป และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ ๙๐ มีความเห็นว่า ควรจัดสร้างละครโทรทัศน์ที่ใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนของเรื่อง ให้มากกว่านี้ โดยให้เหตุผลว่า โทรทัศน์เป็นสื่อสารมวลชนที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย รวดเร็ว ทุกเพศทุกวัย และทุกพื้นที่ ละครโทรทัศน์จึงจัดว่าเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่หลักกรรมอย่างได้ผลประการหนึ่ง^{๒๒}

๗) **พระมหาสมชัย สิริวิฑูณโน (ศรีนอก)** ได้กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องกรรมเก่ากรรมใหม่ของคนไทยที่นับถือพุทธศาสนา ไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย” สรุปได้ว่า คนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนมากมีความเชื่อเรื่องกรรมเก่ากรรมใหม่ โดยมีความเชื่อว่า เป็นเพราะกรรมเป็นตัวผลักดัน จึงทำให้มีชีวิตในชาตินี้มีความแตกต่างกัน และมีไม่น้อยที่พยายามยกเอาเรื่องกรรมเวร ไปสอดคล้องกับเรื่องของความรัก

^{๒๑} พระอุทัย จิรวัฒน์ (เอกสะพัง), “ทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

^{๒๒} นางนัฏกร อาชะวะบูล, “ศึกษาหลักกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ : เฉพาะกรณีเรื่อง เจ้ากรรมนายเวร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

และยังนำไปตัดสินเรื่องของความจน รวย โดยเชื่อว่าคนที่ร่ำรวยในชาตินี้ นั้น เป็นเพราะกรรมดี ที่สร้างไว้ในชาติปางก่อน แม้กระทั่งการพลัดพรากจากกัน ก็ยังมีความเชื่อว่าเป็นเพราะกรรมเวร^{๒๓}

๘) **ประเสริฐ หลอมทอง** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การตีความหลักกรรมและหลักไตรลักษณ์ในเรื่องพระพุทธรูปศาสนาอิสลามตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔ พบว่ามีความเข้าใจเรื่องกรรมที่คลาดเคลื่อนเฉลี่ยถึงร้อยละ ๗๗^{๒๔}

๙) **พระสุธีธรรมาวุธ และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของสังคมไทย” โดยทำการสำรวจความเห็นจากพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ ๑,๑๑๐ คน พบว่าร้อยละ ๙๐.๒ ยังมีความเชื่อเรื่องกรรมดีกรรมชั่ว ขณะที่ร้อยละ ๖๖.๕ เชื่อว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ส่วนร้อยละ ๑๘.๒ เชื่อว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” และเมื่อถามถึงความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกรรมในชีวิตประจำวันพบว่า เรื่องที่พุทธศาสนิกชนเชื่อมากที่สุดถึงร้อยละ ๗๙ คือผลกรรมจากการรังแกสัตว์ การเบียดเบียนผู้อื่นทำให้มีโรคภัย และมีพุทธศาสนิกชนร้อยละ ๑๙ ที่มีความเชื่อเรื่องการตัดกรรม นอกจากนี้จากการสำรวจยังพบด้วยว่า พุทธศาสนิกชนร้อยละ ๓๐.๖ เชื่อเรื่องคนที่มีญาณวิเศษ สามารถสแกนกรรม หรือสำรวจกรรมได้ ส่วนร้อยละ ๓๕.๗ ไม่เชื่อ ขณะที่ยังมีพุทธศาสนิกชนสูงถึงร้อยละ ๓๑.๕ ที่เชื่อว่าใครๆก็สามารถบรรลุนิพพานได้ในชาตินี้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลกรรมในอดีตชาติ ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อมีร้อยละ ๓๘.๘ และมีพุทธศาสนิกชนร้อยละ ๒๑.๑ เชื่อว่าการทำชั่ว เช่น การทุจริต ขโมย หรือการคอร์รัปชัน สามารถลดทอนกรรมได้ด้วยการทำบุญบริจาค ส่วนกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่เลือกปฏิบัติที่เชื่อว่าจะเพื่อลดกรรม ๕ อันดับแรก ได้แก่ อันดับ ๑ สันทนาธรรมกับพระสงฆ์ ร้อยละ ๒๕.๕ อันดับ ๒ ถวายสังฆทาน ร้อยละ ๒๑.๘ อันดับ ๓ ให้ทานแก่คนขอทาน ร้อยละ ๒๑.๑ อันดับ ๔ ถือศีลในวันพระ ร้อยละ ๒๐.๘ และอันดับ ๕ บวชชีพราหมณ์ ร้อยละ ๑๒.๑^{๒๕}

^{๒๓} พระมหาสมชัย สิริวฑฺฒโน (ศรีนอก), “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงลูกทุ่งไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

^{๒๔} ประเสริฐ หลอมทอง, “การตีความหลักกรรมและหลักไตรลักษณ์ในเรื่องพระพุทธรูปศาสนาอิสลามตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๒๔”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔).

^{๒๕} พระสุธีธรรมาวุธ (เทียบ สิริญาโณ) และคณะ, “หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของสังคมไทย”, **รายงานวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัยและสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

สรุปจากงานวิจัยพบว่าพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบันมีความเชื่อเรื่องกรรมเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพระไตรปิฎกและจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างๆ และแนวความคิดเรื่องกรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท มีอิทธิพลในเชิงบวกแก่ผู้ที่เชื่อถือทำให้ผู้ที่เชื่อถือประพฤติสุจริต แต่ขณะเดียวกันก็พบว่าประชาชนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเรื่องกรรมและมองว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนเกิดจากกรรมเก่า สำหรับความเข้าใจที่ไม่สมบูรณ์และคลาดเคลื่อนนี้อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดในหลักธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมแต่อย่างไรก็ดี ไม่ใช่ว่าความเข้าใจเรื่องกรรมเหล่านี้จะคลาดเคลื่อนทั้งหมด ความเข้าใจเรื่องกรรมของพุทธศาสนิกชนไทยมีทั้งส่วนที่เข้าใจถูกและเข้าใจผิด ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอรูปแบบการอธิบายเรื่องกรรมที่มีสามารถเข้าใจได้ง่ายในปัจจุบัน และช่วยลดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและไม่สมบูรณ์ รวมไปถึงการอธิบายเรื่องกรรมในส่วนที่มีความซับซ้อนให้สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารเผยแพร่ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่ว่าด้วยเรื่องของกรรม กฎแห่งกรรมและแนวอธิบายการนำเสนอในพระพุทธศาสนาเถรวาท และศึกษาแนวคิดทฤษฎีและแนวการอธิบายการนำเสนอเรื่องกฎแห่งกรรมจาก เอกสาร หนังสือ สิ่งที่ดีพิมพ์อื่นๆ

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลเป็นองค์ความรู้ และสรุป อภิปรายผล พร้อมเสนอแนะ

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวการอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของการอธิบายเรื่องกรรม

๑.๘.๓ นำเสนอแนวการอธิบายเรื่องกรรมที่ช่วยลดปัญหาการสร้าง ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนและทำให้เข้าใจเรื่องกรรมได้ง่ายและชัดเจนขึ้น